

## STATYBOS DALYVIŲ RIZIKA IR ATSAKOMYBĖ UŽ STATYBOS PRODUKTŲ DEFJEKTUS

S. Mítkus

### 1. Įvadas

Viena pagrindinių statybos rangos sutarties paskirčių yra aiškiai, suprantamai, nedviprasmiškai paskirstyti riziką ir atsakomybę. Priešingu atveju tarp sutarties šalių yra neišvengiami ginčai, taip pat ir teisminiai. O tai dažnai yra susiję su papildomomis abiejų šalių išlaidomis. Net ir laimėjusi teisminį ginčą šalis dažniausiai dėl to patiria nuostolių (teismo ginčo metu nevykdomi statybos darbai, kainuoja advokato paslaugos ir pan.).

Šio straipsnio tikslas – išnagrinti rizikos ir atsakomybės pasiskirstymą tarp statybos proceso dalyvių (statybos rangovo, užsakovo, statybos produktų gamintojo ir tiekėjo), vykdančių statybos projektus, nustatyti, kokius apribojimus paskirstant riziką ir atsakomybę nustato Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau CK) [1] ir kiti Lietuvos Respublikoje galiojantys norminiai teisės aktai. Jie nustato, kaip atsakomybės ir rizikos pasiskirstymas priklauso nuo statybos rangos sutarties sąlygų ir statybos rangos sutarties šalių, vykdančių statybos projektą, elgsenos.

Teisingas, protingas rizikos ir atsakomybės pasiskirstymas statybos rangos sutartyse padaro statybos procesą efektyvesnį, statybos rangos konkursuose yra nustatoma racionali kaina. Pavyzdžiui, C. Charoenngam ir C.-Y. Yeh nustatė [2], kad Rytų Azijos šalyse rengiamuose viešuosiuose statybos darbų rangos konkursuose statytojui (užsakovui) nustačius tokias sutarties sąlygas, kai didžioji dalis rizikos ir atsakomybės tenka rangovui, labai išauga sutarties kaina. Dėl netinkamo rizikos ir atsakomybės pasiskirstymo tarp statytojo (užsakovo) ir rangovo smarkiai padidėjusi kaina taip pat buvo nustatyta ir JAV bei Kandoje [3]. Rizikos ir atsakomybės pasiskirstymas tarp rangovo ir užsakovo turi tiesioginę įtaką statybos projektų kaštams [4]. Perkėlus statybos projekto vykdymo rizikas nuo statytojo (užsakovo) rangovui, galimi du statytojui (užsakovui) nepalankūs scenarijai [5]:

1) rangovas, siekdamas apsidrausti nuo rizikos padarinių, padidina siūlymo kainą;

2) rangovas nepadidina pasiūlymo kainos ir rizikos materializacijos atveju turi finansinių problemų.

Abu minėti scenarijai nėra palankūs statytojui (užsakovui). Vienu atveju jis mokės didesnę kainą, o kitu atveju statybos projektą vykdys su partneriu, turinčiu finansinių problemų, dėl ko projektui taip pat gresia nesėkmė.

Ypač didelė rizika kyla, kai statybos rangos sutarties objektas yra sudėtingi statiniai. Jeigu statybos proceso metu rizika materializuojasi, tai turi didelę įtaką projekto kainai, trukmei ir kokybei. Kita vertus, visiškai išvengti rizikos, vykdant statybos rangos sutartis, neįmanoma. Dažniausiai jas galima tik paskirstyti tarp šalių ir jas valdyti [4]. Rizikos kaštus visada prisiima viena ar abi sutarties šalys.

Vykdant statybos projektus, nereti atvejai, kai neaiškumų ir ginčų dėl atsakomybės kyla dėl to, kad yra neko-kybiškai parengtos statybos rangos sutartys ir jose nėra vienareikšmiškai įvardytos sutarties šalių atsakomybės ribos. Eliminuoti šiuos neaiškumus ir ginčus galima statybos rangos sutartyse kuo aiškiau išdėstant atsakomybės pasiskirstymo tarp sutarties šalių sąlygas. S. C. Ward, C. B. Chapman ir B. Curtis [6] mano, kad norint tinkamai paskirstyti rizikas tarp statybos rangos sutarties šalių, būtinos tokios dvi sąlygos:

1) pasitikėjimo atmosfera tarp sutarties šalių;

2) aiškus, abipusis visų galimų rizikų ir jų galimo poveikio supratimas.

Bendrosios statybos rangos sutarties sąlygos rizikos ir atsakomybės pasiskirstymo požiūriu yra pati svarbiausia statybos rangos sutarties dokumentų dalis. Pavyzdžiui, sutarties sąlygos, kuriose numatyta rangovo atsakomybė už rizikas, kurios nuo jo visiškai nepriklauso arba atvirkščiai, yra potencialus pretenzijų, ginčų šaltinis daugelyje statybos projektų [2].

Minėtuose mokslo darbuose daugiausia dėmesio skiriama statybos rangos sutarties šalių (rangovo ir užsakovo) susitarimui dėl rizikos ir atsakomybės pasiskirstymo. Šiuose mokslo darbuose nėra nagrinėjama, kokį po-

veikį rizikos ir atsakomybės pasiskirstymui daro statybos rangos sutartį reglamentuojančios teisės normos.

Nuo 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojęs naujasis Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas [1] kur kas griežčiau reglamentuoja atsakomybės už statybos darbų kokybę dėl netinkamos kokybės produktų panaudojimo klausimus. CK normos minėtus klausimus reglamentuoja dažniausiai naudodama imperatyviasias teisės normas. Dėl šios priežasties dauguma rizikos ir atsakomybės sąlygų nustatyta CK teisės normų, ir sutarties šalys šių nuostatų savo susitarimu pakeisti negali. Todėl šiame straipsnyje daugiausia dėmesio skiriama, būtent teisiniams rizikos ir atsakomybės paskirstymo aspektams.

## **2. Rizika ir atsakomybė, kai statybos produktus tiekia užsakovas**

CK 6.686 str. 1 d. numatyta dispozityvioji norma, kuri numato įprastinę statybos rangos sutarties sąlygą, kad statybą aprūpinti medžiagomis, įrenginiais ir kitokiomis konstrukcijomis privalo rangovas, jeigu statybos rangos sutartis nenustato, kad tą daryti yra užsakovo pareiga. Tai reiškia, statybą statybos produktais privalo aprūpinti rangovas dviem atvejais:

1) kai tai yra numatyta statybos rangos sutartyje;

2) kai aprūpinimo statybos produktais klausimas statybos rangos sutartyje neaptartas.

Aprūpinti statybą statybos produktais yra užsakovo pareiga tik tokiu atveju, kai tai tiesiogiai numatyta statybos rangos sutartyje. Be abejo, šalys gali susitarti, kad dalį statybos produktų tieks rangovas, o dalį – užsakovas. Atsižvelgiant į tai, kas tiekia statybos produktus statybai, skirtingai sprendžiami rizikos ir atsakomybės už statybos defektus paskirstymo klausimai.

Atsakomybės už netinkamos kokybės statybos darbus dėl statybos produktų su defektais naudojimo variantai yra parodyti atsakomybės variantų formavimo medyje (1 pav.).

Tais atvejais, kai statybos produktus tiekia užsakovas (1 pav., 1–2), galimi du atvejai:

1) statybos produktai yra be defektų (1 pav., 2–12);

2) statybos produktai yra su defektais (1 pav., 2–3).

Tais atvejais, kai statybos produktai yra be defektų, statybos defektų, kurie atsirastų tiesiogiai dėl statybos produktų kokybės, negali būti, todėl atsakomybės dėl šios priežasties atsirasti negali. Be abejo, statybos defektai gali atsirasti dėl kitų priežasčių (statybos technologijos pažeidimų ir pan.). Tais atvejais atsakomybė atsiranda kitais pagrindais, bet tai nėra šio straipsnio tyrimo objektas.

Tais atvejais, kai statybos produktai yra su defektais (1 pav., 2–3), galimi du atvejai:

1) statybos rangovas trūkumus pastebi (1 pav. 3–5);

2) statybos rangovas trūkumų nepastebi (1 pav. 3–4).

Jeigu statybos rangovas statybos produktų defektų nepastebi, turėtų būti taikoma CK 6.686 str. 1 d. bendroji nuostata, kad šalis, kuri privalo aprūpinti statybą medžiagomis ir įrengimais, atsako už jų defektus.

Kiek kitaip turėtų būti sprendžiamas rizikos ir atsakomybės klausimas, kai statybos rangovas pastebi statybos produktų trūkumus. Šiuo atveju CK statybos rangovui nustato pareigą išpėti apie tai užsakovą (CK 6.659 str. 1 d.) ir pareikalauti netinkamos kokybės statybos produktus pakeisti tinkamais. Šiuo atveju, atsižvelgiant į rangovo elgseną, galimi du variantai:

1) rangovas pareikalauja juos pakeisti (1 pav. 5–6);

2) rangovas nepareikalauja jų pakeisti (1 pav. 5–7).

CK 6.686 str. 3 d. numatyta rangovo pareiga nutraukti rangos sutartį, jeigu užsakovas atsisako pakeisti statybos produktus, kuriuose yra nustatytų defektų. Iš to darytina išvada, kad pareikalauti pakeisti turinčius defektų statybos produktus yra rangovo pareiga. Aiškinant šią CK nuostatą, darytina išvada, kad rangovas negali naudoti statybos produktų su defektais net ir tuo atveju, jeigu užsakovas to reikalautų. Ši CK nuostata aiškintina tuo, kad rangovas yra statybos profesionalas ir negali vykdyti darbų tokiu būdu, kad darbų rezultatas vėliau būtų netinkamas, keltų pavojų naudotojui ar tretiesiems asmenims.

Atsižvelgiant į minėtas aplinkybes, darytina išvada, kad tais atvejais, kai rangovas panaudojo užsakovo pateiktus statybos produktus su nustatytais (pastebėtais) defektais, visa atsakomybė už statybos objekto defektus tenka rangovui. Ši atsakomybė atsiranda tais atvejais, kai rangovas šiuos defektus pastebėjo arba turėjo kaip profesionalas pastebėti. Vadovaujantis protingumo, sąžiningumo kriterijais rangovo atsakomybės neturėtų atsirasti, jeigu statybos produktų defektų rangovas nepastebėjo ir negalėjo pastebėti (buvo pateikti statybos produktų atitikties sertifikatai, bandymų protokolai, defektų nebuvo įmanoma nustatyti vizualiai, kitomis priemonėmis ir pan.).

Tais atvejais, kai rangovas pareikalauja pakeisti nekokybiškus statybos produktus, galimi du variantai:

1) užsakovas statybos produktus su defektais pakeičia (1 pav. 6–8);

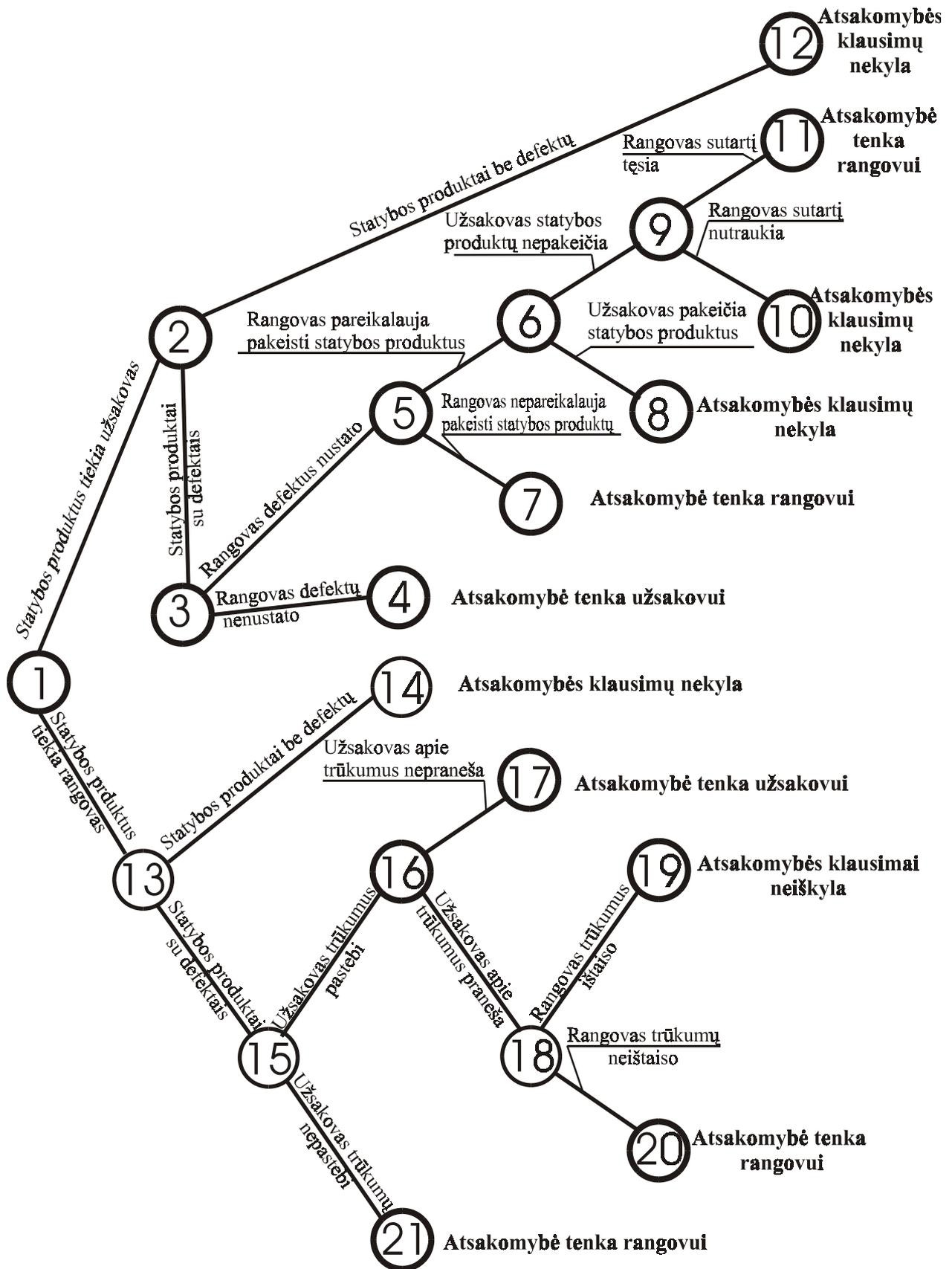
2) užsakovas statybos produktų su defektais nepakeičia (1 pav. 6–9);

Pakeitus nekokybiškus statybos produktus kokybiškais, atsakomybės klausimas atkrinta.

Jeigu užsakovas statybos produktų su defektais nepakeičia tinkamos kokybės statybos produktais, galima dvejopa rangovo elgsena:

1) rangovas sutartį nutraukia (1 pav. 9–10);

2) rangovas sutarties nenutraukia (1 pav. 9–11).



1 pav. Atsakomybės variantų formavimo medis

Fig 1. A tree of forming the alternatives of liability

Pirmuoju atveju rangovas įvykdo jam CK numatyta imperatyvų reikalavimą. Rangovui nutraukus sutartį, atsiranda CK 6.686 str., 6.221 str. ir 6.222 str. numatytos teisinės pasekmės. Sutarties nutraukimas atleidžia abi šalis nuo sutarties vykdymo. Šiuo atveju užsakovas privalo visiškai atsiskaityti už darbus, atliktus iki sutarties nutraukimo. Kadangi šiuo atveju statybos darbai su nekokybiškais produktais neatliekami, tai ir atsakomybės klausimų neatsiranda.

Tuo atveju, kai rangovas sutarties nenutraukia, visa atsakomybė dėl statybos defektų tenka jam, nes jis tęsė statybos darbus nepaisydamas imperatyviosios CK 6.686 str. 3 d. nuostatos, reikalaujančios tokiu atveju sutartį nutraukti.

### **3. Rizika ir atsakomybė, kai statybos produktus tiekia rangovas**

Tais atvejais, kai statybos produktus tiekia rangovas (1 pav. 1–13), taip pat galimi du atvejai:

- 1) statybos produktai yra be defektų (1 pav. 13–14);
- 2) statybos produktai yra su defektais (1 pav. 13–15).

Analogiškai kaip ir tais atvejais, kai statybos produktus tiekia užsakovas, jei statybos produktai yra be defektų, statybos defektų, kurie atsirastų tiesiogiai dėl statybos produktų kokybės, negali būti, todėl atsakomybės dėl šios priežasties atsirasti negali.

Tais atvejais, kai rangovas statybai naudoja statybos produktus su defektais, gali susiklostyti du variantai, nuo kurių priklauso rizikos ir atsakomybės tarp šalių pasiskirstymas:

- 1) užsakovas statybos produktų trūkumus pastebi (1 pav. 15–16);
- 2) užsakovas statybos produktų trūkumų nepastebi (1 pav. 15–21).

CK 6.689 str. 2 d. numatyta, kad užsakovas, nustatęs nukrypimus nuo sutarties sąlygų, kurie gali pabloginti statybos darbų kokybę, ar kitus trūkumus, privalo apie tai nedelsdamas pranešti rangovui. Užsakovas, nepranešęs apie pastebėtus trūkumus, netenka teisės jais remtis ateityje. Sistemine ir loginė minėtos CK straipsnio dalies analizė leidžia teigti, kad pranešti rangovui apie pastebėtus statybos produktų defektus yra užsakovo pareiga. Šios pareigos neįvykdymo teisinės pasekmės yra negalėjimas šiomis aplinkybėmis remtis ateityje, taip pat ir sprendžiant atsakomybės už netinkamą statybos objekto kokybę. Todėl atsakomybės klausimas, kai užsakovas pastebi statybos produktų trūkumus, priklauso nuo užsakovo elgsenos:

- 1) užsakovas apie statybos produktų defektus praneša rangovui (1 pav. 16–18);
- 2) užsakovas apie statybos produktų defektus nepraneša rangovui (1 pav. 16–17).

Tuo atveju, kai užsakovas apie statybos produktų defektus nepranešė rangovui, jis neįvykdė savo pareigos, numatytos CK 6.689 str. 2 d., ir netenka teisės šia aplinkybe remtis ateityje, o tai reiškia, kad visa atsakomybė už netinkamą statybos objekto kokybę tenka užsakovui.

Minėta išvada darytina tik tokiu atveju, jei statybos produktų defektai buvo užsakovo pastebėti, tačiau rangovui nežinomi. Jeigu rangovas statybai tiekė žinomai netinkamos kokybės produktus, jis taip pat turi būti atsakingas už dėl šios priežasties atsiradusį statybos broką, t. y. atsiranda solidarioji užsakovo ir rangovo atsakomybė [7].

Tokia išvada darytina, vadovaujantis tokiomis CK nuostatomis:

1) CK 6.686 str. 2 d.: „Šalis, kuri privalo aprūpinti statybą medžiagomis ir įrengimais, atsako už jų defektus...“;

2) CK 6.689 str. 4 d. nuostata, kad rangovas, netinkamai įvykdęs sutartį, turi teisę remtis ta aplinkybe, kad užsakovas nevykdė statybos darbų kontrolės ir priežiūros, kai tokios kontrolės priežiūrą numato įstatymas ar sutartis (techninės kontrolės priežiūros privalomumą numato Statybos įstatymas).

Tuo atveju, kai užsakovas apie statybos produktų defektus pranešė rangovui, atsakomybės klausimas priklauso nuo rangovo elgsenos:

1) rangovas statybos produktus pakeičia tinkamos kokybės statybos produktais (1 pav. 18–19);

2) rangovas statybos produktų nepakeičia tinkamos kokybės statybos produktais (1 pav. 18–20);

Pakeitus nekokybiškus statybos produktus kokybiškais, atsakomybės klausimas atkrinta. Jeigu rangovas, užsakovui pranešus apie statybos produktų defektus, jų nepakeičia, t. y. sąmoningai naudoja statyboje netinkamos kokybės produktus, visa atsakomybė už netinkamą statybos objekto kokybę tenka rangovui.

Paskutinė aptartina situacija yra tokia, kai rangovas pateikė netinkamos kokybės statybos produktus, o užsakovas to nepastebėjo (1 pav. 15–21). Šiuo atveju pagal bendrą taisyklę rizika ir atsakomybė už statybos darbų kokybę turi tekti statybos rangovui. Tokia išvada darytina, atsižvelgiant į CK 6.686 str. 2 d. nuostatą: „Šalis, kuri privalo aprūpinti statybą medžiagomis, atsako už jų defektus, dėl kurių tų medžiagų ar įrengimų negalima naudoti nepabloginant statybos darbų kokybės, jeigu neįrodo, kad tų medžiagų ar įrengimų negalima panaudoti dėl aplinkybių, už kurias atsako kita šalis“. Be to, CK 6.689 str. 1 d. numatyta užsakovo teisė kontroliuoti ir prižiūrėti atliekamų statybos darbų eigą ir kokybę, bet ne pareiga.

Pastaruoju atveju, be abejo, kyla klausimas – ar užsakovas iš tiesų nepastebėjo statybos produktų defektų, nes nuo to priklauso, kuri šalis atsakys už statybos darbų ko-

kybę. Natūralu, kad tokiu atveju užsakovas visais atvejais būtų suinteresuotas teigti, kad jis nepastebėjo statybos produktų defektų ir remtis CK 6.689 str. 1 d. nuostata, kad statybos darbų kontrolė nėra jo pareiga, o tik teisė.

Sprendžiant klausimą, ar užsakovas pastebėjo statybos produktų defektus, būtina remtis ne tik minėtomis CK nuostatomis, bet ir Statybos įstatymu [6] bei poįstatyminiais norminiais teisės aktais, kurie nustato ir užsakovo pareigas kontroliuoti statybos procesą, taip pat ir statybos produktų kokybę.

STR 1.01.04:2002 [8] 26 p. nustato statybos proceso dalyvių, taip pat ir statytojų (užsakovu) atsakomybę ir pareigą užtikrinti, kad statiniai būtų statomi taip, kad nekeltų pavojaus asmenims, naminiams gyvūnams bei turtui ir visuomenės interesams. Minėto STR 27 p. nustato statybos proceso dalyvių (taip pat ir užsakovo) pareigą užtikrinti, kad statinys atitiktų esminius reikalavimus sveikatos, ilgaamžiškumo, energijos taupymo, aplinkosaugos ir ekonominiu požiūriu, kai šiuos reikalavimus nustato nacionaliniai teisės aktai, techniniai reglamentai arba techninės specifikacijos.

Statybos įstatymo [9] 16 str. 1 d., taip pat STR 1.08.02:2002 [10] 37.2 p. yra numatyta statytojo (užsakovo) pareiga paskirti statinio statybos prižiūrėtojus, kurie turi vykdyti statinio statybos techninę priežiūrą. Statybos įstatymo 16 str. 2 d. 1 p. numatyta, kad užsakovo paskirtas statinio statybos prižiūrėtojas privalo „kontroliuoti, statybos metu naudojamų statybos produktų bei įrenginių kokybę ir neleisti jų naudoti, jeigu jie neatitinka statinio projekto, normatyvinių statybos techninių dokumentų, normatyvinių statinio saugos ir paskirties dokumentų, taip pat jeigu nepateikti statybos produktų kokybę patvirtinantys dokumentai“. Tai reiškia, kad statinio statybos techninę priežiūrą statytojas (užsakovas) vykdo per paskirtus statinio statybos techninius prižiūrėtojus.

Pateikta rizikos ir atsakomybės statybos rangos šaliams analizė rodo, kad atsižvelgiant į tai, kas pateikė statybos produktus ir nuo statybos rangos sutarties šalių elgsenos priklauso, kuriai sutarties šaliai (rangovui ar užsakovui) tenka rizika ir atsakomybė už statybos darbų kokybę. Kadangi statybos rangos sutartis yra dvišalis sandoris, natūralu, kad šios sutarties pagrindu atsakomybė gali atsirasti tik vienai iš šalių: statytojui (užsakovui) arba rangovui (1 pav.).

#### **4. Statybos produktų gamintojų (tiekėjų) atsakomybė už statybos produktų defektus**

Atsakomybės ir rizikos už netinkamos kokybės produktų pateikimą statybai analizė nebūtų išsami, neišnagrinėjus klausimo dėl statybos produktų tiekėjo ir gamintojo atsakomybės. Statybos produktų tiekėjo atsakomybė

yra aptarta Statybos įstatyme ir statybos techniniuose reglamentuose.

STR 1.01.04:2002 [8] 4 p. numato, kad tiekėjų pareiga – visomis priemonėmis užtikrinti, kad statybos produktai, numatyti naudoti statiniams statyti, bus tiekami į rinką tik su sąlyga, kad jie bus tinkamai panaudoti pagal paskirtį, o jų charakteristikos bus tokios, kad statiniai, į kuriuos jie bus stacionariai įmontuoti, sumontuoti, įdėti ar instaliuoti, tenkins esminius reikalavimus, jei šiuos reikalavimus nustato galiojantys teisės aktai. Minėto STR 26 p. nustato statybos proceso dalyvių, taip pat ir tiekėjų atsakomybę ir pareigą užtikrinti, kad statiniai būtų statomi taip, kad nekeltų pavojaus asmenims, naminiams gyvūnams bei turtui ir visuomenės interesams, o 27 p. nustato statybos proceso dalyvių (taip pat ir tiekėjo) pareigą užtikrinti, kad statinys atitiktų esminius reikalavimus sveikatos, ilgaamžiškumo, energijos taupymo, aplinkosaugos ir ekonominiu požiūriu, kai šiuos reikalavimus nustato nacionaliniai teisės aktai, techniniai reglamentai arba techninės specifikacijos. STR 1.01.04:2002 [8] 39 p. numato, jog tiekėjas atsako už tai, jog į rinką tiekiamas statybos produktas būtų tinkamas naudoti pagal paskirtį ir atitiktų techninių specifikacijų reikalavimus.

Atsižvelgiant į šias aplinkybes, darytina išvada, kad statybos produktų gamintojai (tiekėjai) taip pat privalo atsakyti už statybos produktų su defektais tiekimą statybai. Statybos produktų gamintojų (tiekėjų) atsakomybės už statybos darbų kokybę sąlyga yra ta, kad pateikti statybos produktai neatitinka jo deklaruojamų statybos produktų charakteristikų verčių. Tai reiškia, kad statybos produktų gamintojas (tiekėjas) neatsakys už statybos darbų kokybę, jeigu jis teisingai deklaruos savo produktų charakteristikas. Pavyzdžiui, gamintojas (tiekėjas) atitikties deklaracijoje nurodo, kad siūlomo lango garso izoliacija yra 10 dB. O pagal statinio projekto technines specifikacijas yra numatyta 15 dB garso izoliacija. Jeigu šiuo atveju bus nupirkti šio gamintojo (tiekėjo) siūlomi langai, jis neatsakys už tai, kad pastatas neatitiks keliamų garso izoliacijos reikalavimų.

Įvertinus išdėstytas aplinkybes, darytina išvada, kad tais atvejais, kai statybos produktai neatitiko gamintojo (tiekėjo) deklaruojamų charakteristikų, atsakomybė už statybos darbų kokybę turi tekti ir jam. Šiuo atveju gamintojo (tiekėjo) atsakomybės klausimai turi būti sprendžiami atsižvelgiant į tai, kam iš statybos rangos sutarties šalių tenka rizika ir atsakomybė už statybos darbų kokybę, bei į tai, kas tiekė statybai statybos produktus (rangovas ar užsakovas). Todėl šiuo atveju yra galimi keturi variantai:

1) statybos produktus tiekia užsakovas, rizika ir atsakomybė tenka rangovui (1 pav. 9–11, 5–7);

2) statybos produktus tiekia užsakovas, rizika ir atsakomybė užsakovui (3–4);

3) statybos produktus tiekia rangovas, rizika ir atsakomybė tenka rangovui (1 pav. 12–13, 15–21);

4) statybos produktus tiekia rangovas, rizika ir atsakomybė tenka užsakovui (1 pav. 16–17).

Pirmuoju atveju sutartinė atsakomybė prieš užsakovą tenka rangovui. Rangovas nėra susijęs su gamintoju (tiekėju) sutartiniais teisiniais santykiais. Todėl šiuo atveju rangovas turi atlyginti užsakovui visus nuostolius, patirtus dėl netinkamos kokybės produktų naudojimo. Tačiau statybos produktų gamintojui (tiekėjui) atsiranda deliktinė atsakomybė [7] rangovui ir rangovas turi teisę išsireikalauti šiuos nuostolius iš statybos produkto gamintojo (tiekėjo).

Antruoju atveju rizika ir atsakomybė dėl netinkamos kokybės produktų tenka užsakovui. Nuostolius šiuo atveju patiria taip pat užsakovas (atvejai, kai nuostolius patiria tretieji asmenys, šiame straipsnyje nenagrinėjami). Todėl atsakomybės klausimai tarp rangovo ir užsakovo šiuo atveju neatsiranda. Kadangi užsakovas ir statybos produktų gamintojas (tiekėjas) yra susiję tiesioginiais sutartiniais teisiniais santykiais, gamintojui (tiekėjui) atsiranda sutartinė atsakomybė ir užsakovas šiuo pagrindu turi teisę išsireikalauti kompensuoti patirtus nuostolius.

Trečiuoju atveju produktus tiekia rangovas, jam tenka rizika ir atsakomybė, o nuostoliai yra padaromi užsakovui. Užsakovas įgyja teisę statybos rangos sutarties pagrindu reikalauti, kad rangovas padengtų visus su statybos produktų defektais susijusius nuostolius. Šiuo atveju rangovas yra susijęs tiesioginiais sutartiniais teisiniais santykiais su statybos produktų gamintoju (tiekėju) ir šios sutarties pagrindu jis turi teisę išsireikalauti atlyginti turėtus nuostolius.

Ketvirtuoju atveju su statybos produktų gamintoju (užsakovu) sutartiniais teisiniais santykiais yra susijęs rangovas, o rizika ir atsakomybė tenka užsakovui. Užsakovas nėra susijęs su statybos produktų gamintoju (tiekėju) sutartiniais teisiniais santykiais, todėl gamintojui (tiekė-

jui) atsiranda deliktinė atsakomybė užsakovui ir šiuo pagrindu jis privalo atlyginti užsakovui jo turėtus nuostolius dėl statybos produktų defektų.

Apibendrintai statybos produktų gamintojų (tiekėjų) atsakomybės variantai pavaizduoti 2 pav.

## 5. Išvados

1. Teisingas rizikos ir atsakomybės paskirstymas statybos rangos sutartyse turi didelę reikšmę statybos projekto kainai, kokybei, efektyvumui. Rizikos ir atsakomybės paskirstymas šalims dėl statybos produktų defektų statybos projektuose priklauso nuo statybos rangos sutarties sąlygų (labiausiai nuo to, kas pagal sutartį privalo tiekti statybos produktus), statybos rangos sutarties šalių elgsenos, CK ir kitų statybos teisės šaltinių teisės normų.

2. Sudarytas atsakomybės variantų formavimo medis (1 pav.), kuris padeda suformuoti visus galimus atsakomybės variantus, atsižvelgiant į tai, kieno pareiga yra tiekti statybai statybos produktus, statybos rangos sutarties šalių elgseną, pagal teisės normų reikalavimus.

3. Pagal statybos rangos sutartį už netinkamos kokybės statybos darbus dėl statybos produktų defektų atsako viena iš šalių (rangovas arba užsakovas). Tačiau tai nereikia, kad statybos produktų gamintojas (tiekėjas) neat-sako už netinkamos kokybės statybos darbus, kuriuos lėmė statybos produktų defektai.

4. 2 pav. pavaizduota statybos produkto gamintojo (tiekėjo) atsakomybės matrica, kurioje nustatyta šio subjekto atsakomybės rūšis, priklausomai nuo to, kas tiekia statybos produktus statybai (užsakovas ar rangovas) ir kam pagal statybos rangos sutartį tenka rizika ir atsakomybė už statybos produktų defektus. Iš šios matricos matyti, kad statybos produktų gamintojo (tiekėjo) atsakomybė už statybos produktų su defektais sukeltus nuostolius atsiranda visais atvejais. Skiriasi tik atsakomybės rūšis. Statybos produktų gamintojui (tiekėjui) gali atsirasti sutartinė arba deliktinė atsakomybė. Ši atsakomybė gali atsirasti ir užsakovui, ir rangovui.

Pagal statybos rangos sutartį už statybos produktų defektus atsako (1 pav.):			
		Užsakovas	Rangovas
Statybos produktus tiekia	Rangovas	Statybos produkto gamintojo (tiekėjo) deliktinė atsakomybė užsakovui	Statybos produkto gamintojo (tiekėjo) sutartinė atsakomybė rangovui
	Užsakovas	Statybos produkto gamintojo (tiekėjo) sutartinė atsakomybė užsakovui	Statybos produkto gamintojo (tiekėjo) deliktinė atsakomybė rangovui

2 pav. Statybos produkto gamintojo (tiekėjo) atsakomybės matrica

Fig 2. A matrix of liability of the producer (supplier) of building products

## Literatūra

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74.
2. Charoenngam, C; Yeh C.-Y. Contractual risk and liability sharing in hydropower construction. *International Journal of Project Management*, Vol 17, No 1, 1999, p. 29–37.
3. ACE&AGC. Owners guide to saving money by risk allocation. Washington: American Consulting Engineers Council and Associated General Contractors of America, 1991. 272 p.
4. Zaghoul, R; Hartman, F. Construction contracts: the cost of mistrust. *International Journal of Project Management*, Vol 21, 2003, p. 419–424.

5. Jannadia, O. M. et al. Contractual methods for dispute avoidance and resolution (DAR). *International Journal of Project Management*, Vol 18, 2000, p. 41–49.
6. Ward, S.C; Chapman, C. B; Curtis, B. On the allocation of risk in construction projects. *International Journal of Project Management*, Vol 9, 1991, p. 140–147.
7. Valančius, K. L. Civilinė atsakomybė pagal naująjį Civilinį kodeksą. Iš: Verslas, vadyba ir studijos'2002. Konferencijos, skirtos profesoriaus habilituoto daktaro Kazimiero Antanavičiaus (1937–1998) 65-osioms metinėms paminėti, straipsnių rinkinys. Vilnius: Technika, 2003, II tomas, p. 256–263.
8. STR 1.01.04:2002. Statybos produktai, atitikties vertinimas ir „CE“ ženklavimas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 54–2140.
9. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 101–3597.
10. STR 1.08.02:2002. Statybos darbai. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 54–2140.

## THE RISKS AND LIABILITY OF PARTICIPANTS OF A CONSTRUCTION PROCESS FOR DEFECTS OF BUILDING PRODUCTS

S. Mitkus

### S u m m a r y

Sharing of the risk and liability is one of the most important functions of construction contracts. Proper sharing of the risks and liability between the parties of construction contract has a rather big influence on efficiency, quality, and probability of arising disputes between the parties of construction contract in construction projects.

A lot of risk exists during the fulfillment of construction projects. One of those risks is the risk of defects of building products. The question of the liability of the parties of construction contract for inappropriate quality of the construction production caused by a bad quality of building products mainly depends on sharing of the risk of defects of building materials in the construction contract.

Some aspects of the mentioned risk and liability of the parties of the construction contract might be set by mutual agreement in the construction contract. The other aspects are regulated by imperative norms of the law and the parties of construction contract have not a right to change those imperative conditions of sharing of risks and liability.

The article deals with sharing of risk and liability for supplying building products of an improper quality for construction, taking in to account conditions of construction contract, legal regulation and behavior of parties of a construction contract. A tree of forming the alternatives of liability is presented in the article.

Liability for supply of defected building products arises not only for parties of a construction contract. The producer (supplier) of building products is responsible for this as well. Variations of liability of the producer (supplier) depending on construction contract conditions are analyzed. A matrix of liability of the producer (supplier) of building products is presented in the article.

**Sigitas MITKUS.** Doctor, Associate Professor, Chairman of Department of Law, Vilnius Gediminas Technical University (VGTU). Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius-40, Lithuania. E-mail: sigitas.mitkus@rigips.lt

Civil engineer (1985, Vilnius Civil Engineer Institute), lawyer (2000, Vilnius University), Doctor of science (1992, Vilnius Technical University).

Research interests: construction law, public procurement, construction contract law and management.